

which can be defined as a kind of Left extremist Totalitarianism – Stalinism – were revealed. The basic components of the effective functioning of Stalin's totalitarian regime were based on a massive use of political violence and terror through the branched structure of repressive secret police priorities specified in the personnel policy of the Soviet regime as a factor in ensuring its effective functioning by engaging in leadership positions arrived from the eastern regions of the

USSR and the USSR party, government, business employees, employees of internal affairs, public security, prosecution and judges who have been selected and belonged to the party nomenclature committees relevant level.

Keywords: Western Ukraine, Stalin's regime, authorities and management, operation efficiency policy, personnel policy.

Надійшла до редколегії: 26.02.2014 р.

УДК 323.22

І. В. Іщенко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: АКСІОЛОГІЧНА СКЛАДОВА

Політичні інститути не лише виявляють ціннісні орієнтири людини, а й формують ціннісне ставлення людини до дійсності. Цінності суспільства упродовж історичного періоду змінюються. Особливо це характерно для ключових етапів розвитку суспільства, під час різких суспільних змін. Ми досліджуємо можливості управління нестабільним соціумом на основі рівня його сприйнятливості до нових ціннісних параметрів.

Ключові слова: динаміка, дискурс, дологічний, інститути, інтеріоризація, нестабільність, поляризація, символ, система, структурований, цінності.

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Аксиологічний компонент завжди є важливим аттрактором, який притягує майбутнє своєю певною ентропійною сутністю. Загальнолюдські цінності – система аксиологічних максим, зміст яких не пов'язаний безпосередньо з конкретним історичним періодом розвитку суспільства або конкретною етнічною традицією, політичним режимом, але, наповнюючи кожну соціокультурну традицію власним конкретним змістом, відтворюються, проте, у будь-якому типі культури як цінність. Разом з тим, цінності суспільства формуються впродовж історичного розвитку. Все те, що слугує на користь етносам країни, зберігається і знаходить своє відображення в традиціях, звичаях, нормах поведінки. Звідси гармонійність суспільних відносин, їх стабільний функціональний характер залежить від того, наскільки враховані ці неформальні регулятори поведінки людей у законах, інших нормативних актах. В єдиній системі цінностей неподільним цілим виступають моральні, духовні, політичні та інші цінності. Ключовими чинниками формування ціннісної системи є економічні і політичні умови. Якщо цінності ми розуміємо специфічним виміром самої людини, в котрому людина, рухаючись, реалізує своє існування, то політичні інститути є визначниками цього руху, що дають змогу наносити умовну траєкторію руху на ціннісну систему координат.

Постановка завдання. Для нас актуальним виглядає дослідження проблеми – якою мірою

аксиологічний чинник впливає на дестабілізацію обстановки в країні, її політичних інститутів? Друге питання, що постає з логіки міркувань – де шукати вихід з нестабільності? Отже, ці тези є метою нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Зазначимо, що проблема формування суспільних цінностей має міждисциплінарний характер. Класики політичної науки Г. Алмонд, С. Хантінгтон, М. Вебер розглядали ціннісну систему через призму культури, соціальної трансформації, характеру легітимності політичної влади, що безпосередньо впливає на стабільність функціонування всієї політичної системи. Вітчизняні політологи В. Й. Климончук, Л. І. Лясота, Н. В. Жабінець розробляли такі напрямки досліджень, як особливості становлення та функціонування політичних і громадянських цінностей, формування системи політичних цінностей у сучасному соціумі, політичні цінності та їх втілення у процесі демократизації українського суспільства. Варто зауважити, що більшість політологів не завжди дотримуються розуміння певної системи, обмежуючись дослідженням таких категорій, як влада, держава, право, інститути і т.п. Вагомий внесок зробили представники філософської думки в розробку даної галузі знань. Безумовно, судження про різні види цінностей – про благо, добро, красу, святість і т.п. – ми зустрічаємо і у класиків античної філософії, і у теологів середньовіччя, і у ренесансних мислителів, і у філософів Нового часу, однак узагальнюючого уявлення

про цінності як такі у філософії не було до середини XIX ст. На початку минулого століття Г. Мюнстерберг вперше в історії аксіологічної думки узагальнив закономірність побудови всеохоплюючого світогляду людини, ціннісного осмислення нею світу. Важливою для нашої теми є аксіологічна концепція американського філософа Р. Перрі, де цінність розглядається похідною від інтересів людини. Адже цей підхід виводить нас на соціально-психологічний контекст, в якому динаміка цінностей і інтересів функціонує в суб'єкт-об'єктних відносинах між політичними інститутами і суспільством. Найближче підійшов до нашої проблематики російський філософ О. А. Музика, що досліджує аксіологічну компоненту соціальної синергетики.

Отже, констатуємо, що розгляд нестабільності політичних інститутів через аксіологічний чинник ще не став предметом дослідження й тому є актуальним.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для більшої ілюстративності розглянемо два варіанти, коли в одному з них аксіологічна компонента суспільства успішно запобігає негативній ентропії, а в іншому – дестабілізує соціум. Прикладом є наше недалеке минуле. Радянська політична система не просто сприяла, а керувала інтеріоризацією спільних цінностей через такі соціальні інститути, як дитячі дошкільні установи, школа, армія, вищі навчальні заклади тощо [6]. В їх основі спільне ціннісне трактування історії, єдині символи, єдині святкування символічних знакових подій, що набули не просто ідеологічного сенсу, а були проявом єдності, емоційного самовираження людей, відчуттям свята. Одна з функцій свята, на думку Ле Гоффа, полягає в тому, щоб каналізувати пристрасті, дати вихід агресії, приховати соціальну нерівність [5, с. 110]. З XIII ст. в Європі з розвитком міст емоційним вираженням свята став карнавал. В радянський час його функцію виконували паради. Ціннісні орієнтири як система концентрувались у «моральному кодексі будівника комунізму». Головна цінність суспільства – комунізм за своїм глобальним характером і перспективами формування подавалась ідеологічною доктриною як проект майбутнього, як символ. До тих пір, коли система цінностей суспільства залишалась конгруентна економічним і соціальним умовам, соціум з його політичною системою залишались стабільними.

Закритість суспільства з його ідеологічним навантаженням як імператив негативного ставлення до «буржуазних цінностей» сприяла лінійному, безконфліктному функціонуванню політичної системи.

Одночасно, як показала радянська ідеократична система, лінійний період розвитку і функціонування суспільства та його політичних інститутів має своє

закінчення. Першопричиною нестабільності в Радянському Союзі наприкінці 1980-х рр. вважається економічна криза, що була спровокована зовнішніми чинниками, а також низькою ефективністю економічної політики КПРС, до того ж виснаженою гонкою озброєнь. Шлях відновлення стабільності розвитку керівництву країни вбачався в реалізації нових ідейних символів: перебудова, прискорення і демократія. Такий синтез гасел відразу сформував новий тренд політичної діяльності, що по суті зводився до демонтажу колишніх суспільних відносин. Паралельно руйнувалась ціннісна система. На перших порах, з 1986 року, вона функціонувала фрагментарно в колишньому режимі з домішками нових цінностей. Нові символи сприймалися, переважно, на емоційному рівні. Раціональне їх осмислення конструктивом в економіці не наповнювалося. Ось чому після розпаду СРСР люди, сподіваючись отримати такі ж соціальні блага, як і до нього, залишились наодинці з новими викликами. В результаті розпочатої перебудови соціальна мобільність переважної більшості населення була зведена до мінімального рівня. Легітимність радянської влади була критично низькою. Несформованість нових ціннісних ідеалів, перспектив до їх прагнення і руйнування колишніх ціннісних орієнтацій призвело до гіпертрофованого нігілізму щодо моральності [3, с. 57; 8, с. 29]. Назміну принципу колективізму як моральній цінності соціалістичної доби прийшов пасивний індивідуалізм, що ніяк не можна ототожнити з індивідуалізмом демократичних суспільств. На буденному рівні, внаслідок зруйнування «залізної завіси» і можливості інформаційного впливу ззовні, швидкими темпами формувались здебільшого утилітарні цінності західної цивілізації. Роль інформаційної складової як основи синергетики аксіологічної компоненти суспільних відносин розкрито в дослідженні Музики О. А. [8, с. 25].

Протиборство політичних сил, до якого намагаються притягнути широкі народні маси, не може відбутися без активного цілеспрямованого використання ЗМІ. Політика використовує ЗМІ як інструмент посилення ціннісного модусу політичних актів і подій. В. Клемперер, відомий німецький філолог, порівнював слова з «мізерними дозами миш'яку»: їх непомітно для себе проковтують, вони начебто не надають ніякої дії, але через деякий час отруєння в наявності» [9, с. 26]. Саме за допомогою мови, на основі використання окремих слів, зворотів мови і конструкцій речень, впроваджуються у свідомість індивіда ідеали та цінності, які розкладають існуючі ціннісні орієнтири суспільства. Коли це протиборство нарешті закінчується перемогою однієї зі сторін, настає час конкретних дій з об'єднання суспільства на

засадах спільних цінностей. На перший план виходить комунікативна функція політичних інститутів. Вона реалізується трансляцією через своїх представників конкретного змісту емоційно забарвлених політичних явищ. Важливим аспектом реалізації комунікативної функції є організація дискурсу, який допомагає встановити інтерсуб'єктивне розуміння картини світу. Владні інститути, не відкладаючи на майбутнє, відразу повинні організувати обґрунтування через дискурс згоди в суспільстві на основі взаєморозуміння. Таким чином, уміло організований процес дискурсу сприяє формуванню ціннісних орієнтацій і соціальній інтеграції. Важливість фіксації ціннісних орієнтацій у масовій свідомості результується в імперативі легітимації політичної системи як однієї з умов її стабілізації. Тобто ціннісна система суспільства, котра уміло формується за безпосередньої участі влади, позитивно сприймається більшістю індивідів.

Як свідчить політична практика, існує певний кредит довіри суспільства до новообраної діючої політичної влади та її інститутів. Однак замало декларувати цінності, що збігаються з омріяними суспільними інтересами. Стабілізувати обстановку в країні можливо за констеляції легітимності й ефективності економічної, соціальної політики. Причому, якщо користуватися теорією ієрархії потреб А. Маслоу, на першому плані постають ті фізіологічні потреби людини, без задоволення яких неможливо стабілізувати обстановку в соціумі. Аналіз аксіологічної компоненти нестабільності в суспільстві повинен враховувати й механізм формування цінностей. Схематично його можна уявити як систему мікро- і макросередовища, що впливає на свідомість. Синтез інформації, котру отримує індивід, інтенціонально спрямовує його на задоволення певних потреб. Причому в економічно відсталих країнах, де суспільні потреби задовольняються на рівні фізіологічного виживання, соціальні групи не виявляють протестної активності [10, с. 67]. Однак навіть незначне економічне зростання спричиняє розбіжності між потребами і ступенем їх задоволення. Причому суспільні групи, що в силу свого соціального становища найбільш експліцитно усвідомили цю розбіжність, виявляються тією рушійною силою, яка спричиняє дестабілізацію. Сама ж перспектива виникнення нестабільності в країні пояснюється превалюючим типом мислення на тлі констеляції економічних умов і зростаючої динаміки поляризації суспільно-політичних сил. Згаданий тип мислення як сфера «колективних уявлень» за Дюркгеймом, характеризується позадослідною традиційною суспільною свідомістю [4, с. 226]. Вона віддзеркалюється і в пануючій релігії, і в традиційній моралі, і в громадській думці

тощо. Цей тип мислення за своєю сутністю дологічний. Це та частина свідомості, яка успадкувала прищеплені вихованням і нав'язані суспільним середовищем погляди, звички, норми поведінки, що важко піддаються контролю, а то й зовсім не підконтрольні розуму. Таким чином, суспільні групи з подібним типом мислення, в середовищі яких є очевидним розрив між їхніми потребами і фактичним ступенем задоволення цих потреб, орієнтовані не на логічну обґрунтованість шляхів досягнення кінцевого результату як мети діяльності, а на кінцевий результат. За таких умов владні інститути, нездатні до ефективних новацій, втрачають довіру цих суспільних груп.

Для більшої експліцитності і логічної обґрунтованості нашої проблематики наведемо вихідні детермінанти стосовно аксіологічного чинника зниження ентропійності соціуму. Одним з пріоритетних напрямків діяльності політичних інститутів, насамперед держави, є формування національної єдності на основі спільних цінностей. Зміст цього усвідомленого виду діяльності полягає в проходженні декількох головних етапів. Спершу, суспільна свідомість задає рамки виживання суспільства, що матеріалізуються у політичній системі. Тут засобом реалізації виступає виборчий процес, що має ціннісний характер. Слід зазначити, що потреби суспільства, як стрижень формування ціннісної системи, мають тенденцію до змін. Схема поєднання потреб, інтересів і цінностей в політичній діяльності виглядає в такій послідовності: цінності – потреби – інтерес – акумуляція ресурсів – дія [1, с. 415]. З цього взаємозв'язку очевидно, що політичні інститути в будь-якій ситуації мають орієнтуватися на цінності, без яких політична діяльність втрачає сенс і дезорганізує суспільство. Коли ж декларовані цінності вступають у протиріччя з економікою, політична система реагує на це зростанням ентропії. Оскільки політична система має адаптивні властивості, то вона формує механізми виживання в надто складних умовах.

Усвідомлену діяльність політичних інститутів, так само як і людини, визначають п'ять основних чинників: енергія або ресурси, якими володіють інститути; свідомість, усвідомлення політичними інститутами потреб, засобів і власної діяльності; засоби, котрі потрібні в конкретній ситуації; процес, виконання діяльності; мета, досягнення певного запланованого стану; результат як усвідомлення довершеності й здатності досягти поставленої мети [1, с. 237].

Влада, як засіб діяльності політичних інститутів, постає як цінність суспільства, оскільки формується з його згоди й веління. На нашу думку, головною функцією влади в нестабільному соціумі є акумуляція енергії

зовнішнього впливу на політичну систему і трансформація його на коригування ціннісних орієнтацій. В умовах поляризації політичних інститутів і соціуму, особливо у країнах, де не сформовано розвинуте громадянське суспільство, влада для відновлення своєї легітимності намагається транслювати в масовій свідомості нові символи. Успіх матимуть саме ті символи, що за своєю формою і змістом експліцитні. До того ж, їх онтологічна і антропологічна сутність певною мірою збігається з новими суспільними потребами.

Успішне формування політичної масової свідомості на основі спільних ціннісних орієнтирів у нестабільному соціумі можливо, здебільшого в структурованому суспільстві [7, с. 205]. Відомий німецький медієвіст Р. Шпрандель звернув увагу на проблему самоідентифікації групи. Співтовариства, що якимось чином зафіксували уявлення про себе: гербом, символом, самоназвою, – є найбільш інтегрованими. В групах, які не досягли цього рівня, самоідентифікація проявляється дещо іншим чином, наприклад, в агресивності, спрямованій проти інших, огидливості до меншин і т.п. [11, с. 52]. Реалії сучасності підтверджують тезу щодо використання неструктурованих суспільних груп у політичній дестабілізації. Відсутність організаційної єдності, прихильності певній ідеології сприяє податливості даних груп до цілеспрямованого емоційного впливу з метою збудження агресії. Саме таку соціальну базу рекрутування адептів мають радикальні, фундаменталістські рухи, цінності яких визнаються як девіантні для соціуму. Однак стабільність у країні за наявності поляризованих соціально-політичних груп буде зберігатись в тому випадку, коли існують потужні центристські сили, які мають високий авторитет у суспільстві і здатні реалізувати свої плани.

Мистецтво політичного менеджменту полягає в консенсусній спрямованості усвідомленої політичної діяльності. Помилки в стратегії і тактиці, виборі найбільш ефективних форм і методів узгодження розрізаних суспільних інтересів призводять до конфліктів, що загрожують політичній системі її розривом і переформатуванням в іншій якості. Критерієм успішності реалізації ідеологічних настанов влади є позитивний соціально-психологічний клімат. Соціально-психологічний клімат у суспільстві – прояв суспільної психології як сприятливої чи несприятливої для життя і діяльності населення, його груп і громадян. Найбільш яскраво він виражається в задоволеності-незадоволеності людей, груп життям у суспільстві, соціальними змінами та процесами, що відбуваються в ньому, діяльністю державного апарату. Проявляється він у громадській думці і настроях, у соціально-психологічному самопочутті громадян. Звідси можна зазначити певну кореляцію.

Відтак нестабільність суспільства слід розглядати як результат відповідного соціально-психологічного клімату, який формується під впливом політичної системи. Неможливість задовольнити такі нагальні соціальні потреби індивідів, як справедливість, повага, визнання заслуг, рівноправність, реалізація свого творчого потенціалу і т.д. призводить до стану фрустрації (або певного рівня агресивності). Конфліктна ситуація, що виникає внаслідок констеляції нелегітимності влади та низької ефективності політичної системи, не здатної гарантувати задоволення фундаментальних потреб особистості, провокує хаос.

Суттєвим чинником нестабільності суспільства є поляризація основних політичних сил країни на основі ідеології, що ґрунтується на певних цінностях. Навіть у демократичних країнах, де немає впливових центристських партій, на рівні коаліційних урядів виникають політичні кризи. Різні ідеологічні трактування такої цінності як «рівність» негативно позначається на соціальній стабільності. Як завжди, ці проблеми виникають під час економічних криз, після інсталяції урядами скорочених соціальних програм. Особлива роль у політичному врегулюванні цих криз, як вважають дослідники Lanny W. Martin і Georg Vanberg, належить парламентським коаліціям, які повинні знаходити консенсус і рішуче впливати на своїх представників-міністрів щодо прийняття конструктивних рішень. Головне завдання полягає в тому, щоб не допустити широкомасштабного соціального конфлікту [12, с. 26]. Сучасні дослідження не залишають поза увагою й питання про те, яким чином впливає ідеологія на особистість, формуючи, наприклад, такі цінності, як рівність можливостей, впевненість у собі, моральний традиціоналізм і моральна толерантність. Paul Goren, Christopher M. Federico і Miki Caul Kittilson дійшли висновку, що ліберально-консервативна ідеологія активніше впливає через політичні партії саме на тих людей, що не є членами політичних партій [13, с. 819-820]. Отже, це слугує додатковим аргументом, який підтверджує справедливість гіпотези, що ідеологія може активніше вплинути на ціннісні орієнтації переважно неструктурованої групи людей. Цю обставину варто враховувати у нестабільних умовах, коли, наприклад, влада нелегітимна, а призначені вибори депутатів до парламенту супроводжуються значним відсотком електорату, що не визначився з кандидатурою свого кандидату. Ще один висновок має місце і, до речі, він важливий з огляду на характер цінностей, що циркулюють в політичному полі й впливають на його стабільність.

Коли політичні ідеології, що презентовані як альтернативні, не мають поляризованого характеру, то нестабільність в суспільстві на

базі їх конкуренції мало ймовірна. Зростаюча хаотичність соціуму за таких обставин може бути спричинена іншими складовими соціокультурного середовища, орієнтованого на різні цінності.

Звісно, що політичні інститути в нестабільній ситуації, ентропія якої вища від критичного рівня, втрачають ресурси, необхідні для функціонування в режимі підтримки колишніх суспільних інтересів, потреб, а отже, і цінностей. Вищезазначена усвідомлена політична діяльність не може бути реалізована без участі політичних лідерів. Політики формують світобачення людей. Вони пропонують цілісну картину світу, де все зрозуміло і сформульовані сенсоутворюючі витоки. У нестабільній політичній ситуації вони допомагають подолати трансцендентність свідомості людини [2, с. 167-169]. Політики, яким довіряють, здатні транслювати цінності на все суспільство. Саме лідерам належить воля до влади, чиста воля, яка творить цінності, здатна їх поєднувати в єдину систему. Динамічний процес взаємовідносин між лідерами і послідовниками результується в засвоєнні ціннісних принципів, ознайомленні з ними послідовників. Нові ціннісні принципи формуються здебільшого тоді, коли політична система нестабільна. Іншими словами, це той варіант, коли необхідного потенціалу ресурсів політичної системи, котра функціонує в нестабільних умовах, для повернення її до колишнього стану не вистачає.

Висновок із цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Нелегітимність як ознака нестабільності політичної системи означає або невизнання масами цінностей, котрі пропонує еліта, або їх несформованість на тлі зруйнованих. У свою чергу, відповідь на питання «як виходити з нестабільності?» може бути сформульована таким чином. Легітимність – акт ціннісної взаємодії між політичними інститутами і громадськістю. За позитивної легітимності політики і громадськість обмінюються ресурсами, інтересами, цінностями, увявленнями. Унаслідок цього громадськість отримує можливість реалізувати свої інтереси, політики – визнання і довіру.

Метою трансформації ресурсів політичними інститутами в процесі досягання поставлених цілей є розширення їх можливостей на засадах вільного маневру, концентрації для задоволення потреб індивідів і груп. Важливим елементом в реалізації узгоджених програм і планів суспільного розвитку є експлікація перших і наступних успішних кроків. Саме так можна додатково мотивувати суспільство у потрібному напрямку, визначити подальші перспективи розвитку значущих індивідуальних і групових потреб. Людину необхідно поставити в такі умови, де вона не може не розвиватися. У перебігу діяльності

людина розуміє, що її свобода – це володіння засобами діяльності, а в її успіху зацікавлена держава. Ці кроки влади фактично запускають механізм інтеріоризації цінностей. У трудовій діяльності, що супроводжується постійними зусиллями людини, результатом трансформації енергії є стан осяяння. Він дає можливість розширити обрії свідомості. У подальшому вдосконаленні своєї діяльності людина висуває нові вимоги суспільству щодо зняття тих перепон, що заважають її самовдосконаленню. І влада знову позитивно реагує на ці вимоги. За таких умов політична система зможе сформулювати ті спільні цінності, що будуть слугувати консолідації суспільства.

Отже, ми відповіли на ті два запитання, що сформулювали на початку статті. На наш погляд, актуальним напрямом подальших наукових розвідок є теоретичне обґрунтування праксеологічних завдань з формування і зміцнення демократичних цінностей в активній фазі демократичного транзиту.

Бібліографічні посилання

1. Антропний принцип концептуалізації політики в науковому дискурсі [Текст] / за заг. ред. В. П. Мельника // Людина в сучасному світі. В трьох книгах. – Кн.3. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 770 с.
2. Бергер П. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания [Текст] / П. Бергер, Т. Лукман ; пер с англ. Е. Д. Руткевич. – М. : Медиум, 1995. – 323с.
3. Беседа М. С. Горбачева с рабочими объединения «Ижорский завод» [Текст] // Известия ЦК КПСС. – 1989. – № 3. – С.56–72.
4. Дюркгейм Э. Элементарные формы религиозной жизни [Текст] / Э.Дюркгейм // Религия и общество. Хрестоматия по социологии религии / сост. В. И. Гараджа и Е. Д. Руткевич. – М. : Наука, 1996. – С. 111–471.
5. История ментальности в Европе. Очерки по основным темам [Текст] / под ред. П. Динцельбахера // История ментальностей. Историческая антропология. Зарубежные исследования в обзорах и рефератах. – М. : РГГУ, 1996. – С.97–118.
6. Кара-Мурза С. Г. Что скрепляло советский народ? [Электронный ресурс] / С. Г. Кара-Мурза. – М, 2009. – Режим доступа : <http://www.contr-tv.ru/common/2038/>.
7. Липсет С. М. Политическая социология [Текст] / С. М. Липсет // Американская социология: перспективы, проблемы, методы / пер. с англ. В. В. Воронина. – М. : Прогресс, 1972. – С. 203–219.
8. Музыка О. А. Аксиологическая компонента социальной синергетики в системе развития общества [Текст] : автореф. дис. ... док. филол. наук : 09.00.11 / Оксана Анатольевна Музыка ; Таганрогский гос. пед. инст-т. – Таганрог, 2007. – 54 с.

9. Поликарпова Е. Аксиологические функции масс-медиа в современном обществе [Текст] / Е. Поликарпова. – Ростов-на-Дону : ИППК при РГУ, 2002. – 178 с.

10. Хантингтон С. Политический порядок в меняющихся обществах [Текст] / С. Хантингтон ; пер. с англ. В.Р. Рокитянского. – М. : Прогресс-Традиция, 2004. – 480 с.

11. Шпрандель Р. Мои опыты в области истории ментальностей [Текст] / Р. Шпрандель // История ментальностей. Историческая антропология. Зарубежные исследования в обзорах и рефератах. – М. : РГГУ, 1996. – С. 49–53.

12. Martin L. W. Policing the Bargain: Coalition Government and Parliamentary Scrutiny [Text] / L. W. Martin, G. Vanberg // American Journal of Political Science. – 2004. – January – Vol. 48. – Is. 1. – P. 13–27.

13. Goren P. Source Cues, Partisan Identities, and Political Value Expression [Text] / P. Goren, C.M. Federico, M.C. Kittilson // American Journal of Political Science. – 2009. – October – Vol. 53. – Is. 4. – P. 802–820.

Ищенко И. В. Политические институты в условиях нестабильности: аксиологическая составляющая.

Политические институты не только выявляют ценностные ориентиры человека, но и формируют ценностное отношение человека к действительности. Ценности

общества на протяжении исторического периода меняются. Особенно это характерно для ключевых этапов развития общества, в условиях резких общественных перемен. Мы исследуем возможности управления нестабильным социумом на основе уровня его восприимчивости к новым ценностным параметрам.

Ключевые слова: динамика, дискурс, дологический, институты, интериоризация, нестабильность, поляризация, символ, система, структурированный, ценности.

Ishchenko Ig. Political institutions in the conditions of instability: axiological component.

Political institutions reveal the value orientations of the person and generate value human attitude to reality. Society's values change over the historical period. Changing values is especially important in the period of the key changes in the society. This is especially true for the key stages in developing the society in the conditions of sharp social change. We investigate the possibilities of management unstable society on the basis of the level of its susceptibility to the new value parameters.

Keywords: dynamics, discourse, pre-logical thinking, institutions, interiorization, instability, polarization, symbol, system, structured, values.

Надійшла до редколегії: 26.02.2014 р.

УДК 321

Р. М. Ключник

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара

ЛОКАЛЬНОЕ ИЗМЕРЕНИЕ ПОЛИТИЧЕСКИХ КРИЗИСОВ

Рассмотрен феномен политического кризиса в локальном измерении. Выделены основные экологические, экономические, социальные и иные причины локальных кризисов. Проанализирован характер протекания кризиса локального характера в различных политических системах. Рассмотрены основные особенности развития кризисов на местном уровне в условиях постсоветской политической реальности. Исследован зарубежный и отечественный опыт антикризисного управления на локальном уровне. Рассмотрены принципы и перспективы использования GR-управления в условиях кризиса. Исследовано влияние кризисов локального характера на развитие протестных движений.

Ключевые слова: муниципальное образование, урбанизация, политический кризис, местное самоуправление, политический протест.

Политический кризис как многомерное явление неограничивается центральными органами власти, т.к. местное самоуправление, представляющее интересы территориальных общин, работает в аналогичном режиме. Эффективность их работы также зависит от согласованности деятельности политических сил, общественных организаций и инициатив отдельных влиятельных граждан, а также от уровня развития гражданского общества в целом. В современной политической науке актуализируются исследования локально

обусловленных политических явлений, а фокус исследовательской деятельности всё чаще направлен на муниципальное образование как первичный объект функционирования политической системы.

Цель нашей работы – рассмотреть основные закономерности развития кризисных процессов в масштабах муниципальных образований.

Данную проблему рассматривают многочисленные зарубежные и отечественные